Број 246. У Новом Саду, у петак 9. (22.) новембра 1912 Година XLVII.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 3 круне; на четврт године 9 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 К 50 п. за четврт године 10 К 5 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 кр., на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

(Јутарњи лист)

ИЗДАЊЕ „РАДА" ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића. — Администрација »Заставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у Лауша Кошута (главној) улици број 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрација »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Поједини јутарњи бројеви стају 10 пот.

Чек-конто 12008.

Званичне „Народне Новине" и Срби.

Цувајеве „Народне Новине" изненадиле су нас својим чланком „*Срби и тријализам*". У том се чланку, који је наводно написао један одлични Србин, позивају Срби, да пођу у борбу против тријализма, јер како тај Србин мисли, нико нема толико разлога да се радује неуспеху тријалистичких махинација, колико Срби. Писац тога чланка вели, да се лојални Срби не боје војничких диктатура, него морају бити непријатељи тријализма, јер је рођено чедо бечких хришћанских социјала, а код нас се за њега заузимају Хрвати, који не признају Србе. Зар да Срби помогну стварање јужнословенске државе, у којој се њихово име не би признавало? Праваши не могу то постићи без споразума са Србима, јер Срба има, па ма их они и не признавали.

Затим овај прикривени писац износи, да је Загорац после анексије Босне и Херцеговине покушао да задобије српску самосталну странку, да се изјави за тријализам, али није успео, те српска самостална странка и данас признаје нагодбу. Има додуше у тој странци неколико занесењака, који се загревају за тријализам, али већину странке нису могли задобити, јер би била уништена, кад би то учинила. Али не само већина самосталне странке, него и сви Срби у Аустроугарској су противни тријализму. Српски радикали су већ небројено пута дали изјаве против тријализма. Срби у Босни и Херцеговини неће ни да чују за њ, па су Стојановић и Српкић хвалили дуализам, да и тиме истакну што већу мржњу против тријализма. Далматински Срби желе спајање Далмације са Хрватском и Славонијом само на основу нагодбе, нити ко може Србе задобити за политичке пустоловине против закона.

Још зна тај Цувајев миљеник да су Срби у Хрватској и Славонији увек били уз нагодбу. Све српске странке у своме програму признају нагодбу, штавише Срби су данас много одлучнији нагодбењаци, него што су досад били, јер су знатно ојачали материјално и културно, па је сасвим природно, да желе према својој снази да играју и политичку улогу и да буду фактор у јавном животу Хрватске и Славоније. Али то могу да чине, ако воде стварну (дакле мунговско-поклоничку) политику уважајући државне и земаљске законе. И српски привредниковци у новије време пријањају уз умеренији правац српске политике, јер само та политика одговара стварним народним потребама, па они и не могу водити другу политику. А нема сумње, да ће се и остало српско друштво опростити самосталских занесењака. Што пре, то боље, јер је крајње време, да Срби знаду, шта хоће у политичком животу своје домовине (дакле да се поклоне Цувају). Поводити се за обзорашима, франковцима и фуртимашима, није самостално вођење народне политике (него је самостално вођење, кад се Срби клањају Куену, Лукачу и Цувају, зар не?)

Док се Србима признаје право на самостални економски и културни развитак и напредак, они немају повода да мењају нагодбени правац. Најмање пак имају разлога да чине, док је на челу управе Цувај, који Србима не само признаје право на економски и културни напредак (ала је милостив!), него се и јавно залаже за то право пред уредником „Наје Фраје Пресе" (зар није Цувај јунак, а уредник „Наје Фраје Пресе" велика сила за Србе!). Цувај је пред дописником „Наје Фраје Пресе" мушки напао старчевићанце, који „кроз деценија прогоне Србе, поричу да постоје Срби, те им хтели ускратити учешће у јавном животу и на господарском и културном напретку". С таким баном — довикује онај прикривени Србин — требају Срби водити и надаље политику, оставивши сваком отворено поље политичког мишљења, па и старчевићанцима, франковцима, њихов клерикални и словеначки тријализам.

Когод прочита ово и сувише отворено мудровање прикривеног одличног Србина, видеће, да му је једина сврха: да сви Срби пређу у владину странку, којој би имао да буде вођа Цувај. Тога ради нападају се старчевићанци као највећи противници Срба, а Цувај слави као наш велики бранилац, али не тамо, где би могао што учинити за Србе, него пред уредником „Наје Фраје Пресе", који није никакав чинилац на дивану, где се решава о државној политици. Премудри писац „Народних Новина" и сувише је наиван, ако мисли, да ће оваким мудролијама Србе задобити. Зар то није смешно: званичне „Народне Новине" грме против хришћанских социјала и клерикалаца, који су у служби бечке политике, баш као што је и Цувај! Сви они служе једног господара, али имају разне улоге: једни милују, а други нападају Србе, како кад треба њиховом господару. Та није тако давно било, кад је Цувај под Раухом био подбан и друкчије гудио о Србима — у доба, кад се пред загребачким судбеним столом расправљала великоиздајничка парница!

Срби су већ сити и пресити лепих речи, које остају празне речи и ништа више, а дела говоре друкчије Најновији пример је укидање српске народне црквене автономије. Видимо ми добро, шта се хоће овим чланком званичних „Народних Новина". Пружа се Србима удица. Нуди им се нека политика, којој је сврха, да се Срби што жешће заваде са Хрватима, па онда ће их лакше сломити и упрегнути у бечке тељиге. И Куен је радио по том рецепту. Играо је улогу „српскога" бана. Давао је Србима неке мрвице, због којих су му они верно служили и изазивали код Хрвата мржњу као стубови једне насилничке владавине. Али тај „српски" бан Куен постигао је, да раздражени Хрвати приреде страшне септембарске догађаје у Загребу. Куен тада није хтео Србе да узме у заштиту а његов подбан Крајчовић је отворено одобравао страшне нападаје на личност и имовину загребачких Срба.

ПОДЛИСТАК.

БОРБЕ ОКО СКАДРА НА БОЈАНИ.

Многима изгледа, да опсада Скадра дуго траје, а то је погрешно мишљење. Скадар је врло добро утврђен већ по природном положају. Лежи међу рекама Кирп, Дримом и Бојаном, а са севера га брани Скадарско Блато. Уз бок му је изврсно утврђење Тарабош, које је врло тешко заузети. Око Скадра водили су се већ многи бојеви, јер је већ пре Христа био важно место. Године 604. пре Христа спомиње се као главни град Илирије.

Скадар су 168. године пре Христа опколили Римљани, а бранио га је илирски краљ Генције, који је покушао да продре, али му не испаде за руком, па се морао предати Римљанима на милост и немилост. Српски краљ Стеван Радослав потукао је 1247. године код Скадра драчког кнеза Јована Ангела. Балшићи су отели Скадар 1367. године од босанског бана Твртка, који га је био заузео после смрти цара Уроша. Од Ђурђа Балшића отели су Скадар Турци, који су му га вратили заузимањем једне његове рођаке у харему султана Мурата. Али кад су Турци поново навалили на Скадар, Ђурађ га је предао заједно са Драчом Млецима уз годишњу наплату од 1000 дуката (1394. године).

Ђурђев син, Балша III., покушао је, да Скадар отме од Млетака, али није могао, јер је 1412. године дошао Скадру у помоћ Мартин Каравел, млетачки војсковођа, и Балшу натерао на бегство. После Балшића појавио се Ђорђе Кастриотић, прозвани Скендер бег, који је 24 године победоносно бранио Арбанију од турске навале. Онда је у Арбанији било много више Срба, него што их има данас. Скадар је стојао под млетачком влашћу и био миран, јер Турци нису могли до њега да доспу Тек кад се Скендер бег разболео у Љешу, усудили су се Турци, да се приближе Скадру и да му опустоше околину, али кад је Скендер бег послао своју војску, Турци се разбегоше, мислећи да је ту Скендер бег.

После смрти Скендербегове, 1474. године, послао је султан 70 хиљада људи под заповедништвом Сулејман-паше у Арбанију. Претходница те војске, 10.000 Турака дођоше пред Скадар, у којем је било тек 2500 Млечића. Иван Црнојевић дошао је Скадру у помоћ са 8000 Црногораца и заузео брег св. Марка, уз скадарски град (Кастел). Тридело Грити дошао је са 18 бродова и искрцао се код излаза Бојане из Скадарског Језера. Турци су се утврдили на обе стране Бојане, а подигли су мост, да одрже везу међу својима. Црногорци су одбили сваки турски нападај. Онда Сулејман паша нареди јуриш. Турци су 28. јунија свом силом ударили на брежуљак код Кастела и почеше кроз провалију да јуришају. Пуних шест сати су се Млечићи у Кастелу бранили, но кад Црногорци нападоше с леђа сабљама и ханџарима, они побегоше у највећем нереду оставивши 3000 мртвих. Онда Црногорци продужише напад на Турке, који се средином августа повукоше оставивши 7000 мртвих и 14.000 рањених. Топове своје разлупали су пред градом, а војска им се распуди.

Али Турци 1477. године поново навалише на Скадар. Султан Мухамед II. поведе 350.000 Турака. Прву битку имали су код Кроје, коју су Турци после тромесечне опсаде заузели. Одмах после 3 дана опколили су Скадар, у коме је било само 1600 грађана, 1600 Црногораца и 250 жена. Па ипак се Скадар дуго држао. Султан је дао саградити на Тепи дрвену тврђаву, а пред њом четири велика, камењем напуњена торња, да заклони опсадне справе и тобџије. На 10 хиљада камила привукао је све што му је требало за опсаду. Затим је иза Тепе дао салити 11 великих топова. Број турске војске износио је на 350 хиљада људи, који су притисли простор од 40 квадратних миља.

Првог месеца просуше Турци из топова 2534 метака, тешких 300—1300 фунти. Зидови тврђаве били су већ сравњени са земљом, а јендеци испуњени. Главни нападај извршен је 22. јулија. У зору, кад су се опкољени Скадрани Богу молили у црквама, нагрну 15 хиљада Турака са свих страна на град. На бастионама главне капије лепршао се већ турски барјак, и кад је султан већ почео да слави своју

Слога Срба и Хрвата јако смета онима који су научили да их заваде и онако завађене пригњаве. Стога су на једној страни напујдали неке старчевићанске занесењаке (који су исто тако у бечкој служби као и Цувај), да не признају Србе, а на другој страни башкаре се опет мунговски Срби — јуначећи се према старчевићанцима, док служе Цувају као новом „српском“ бану, који би био најсрећнији, кад би и он дочекао у Загребу какве септембарске догађаје! Али лакше мало. Српски народ има и сувише горко искуство а да би могао натрчати на овај најновији лепак. Истина је, да се Срби не загревају за тријализам, а да старчевићанци често воде кратковиду политику, није тајна. Али ми разликујемо агенте од независних људи. Срби желе и траже споразума са хрватским народом и верују, да ће наћи искрених хрватских родољуба који ће схватити значај тога споразума Али Срби неће и не мисле да постану оруђе у рукама којекаквих агената и њихових госа, којима је закон у тоцузу. Не само што неће помагати отворени апсолутизам, него ни онај привидни, који даје лажну уставност, али да већина увек ради само оно, што јој се заповеди. Срби не могу помагати никакву владавину, која не трпи слободу, нити могу постати оруђе за угњетавање других народа.

Тријалистички баук нас не узнемирује. Зна се, да је тријализам бечки изум; сврха му је, да Хрвате заварава а Србе раздражи против Хрвата, како би се покикали око нечег, што и не постоји. Цувајев одлични Србин већ је скочио у бој и приказује се као јуначина, који брани Српство а ратује против Донкихотових ветрењача Али нека сутра у Бечу озбиљно одлуче, да се створи каква тријалистичка наказа под немачким туторством, тај ће одлични Србин први похитати, да нам доказује потребу те „спасоносне“ бечке лутке, јер нема тога, што тај одлични Србин и његови другови не би хвалили, ако је створено с бечким благословом. Зато српски народ и не узима озбиљно оно, што шкраба тај одлични Србин, који хоће најозбиљније да нас увери, да је Цувај највећи бранилац прогоњеног Српства. Да није жалосно, било би врло смешно.

Последњи бедем Арнаута.

Призрен, 30. октобра.

Од Призрена, па до Јадранскога Мора, наилазимо на дивљи Арнатлук. То је тај Арнаутлук, кога још нико није покорио. То је тај Арнаутлук, који није плаћао порезе, није признавао турске власти, а живео је од пљачке. Кроз тај Арнаутлук нема путева, друмова, нема телеграфа Телеграфски direци су знаци културе, а то Арнаутима не треба. Турска војска је покушавала у више маха да уведе онамо своје власти, да прибира порезу, али се увек враћала неуспехом. Уским козијим стазама није могла напред, још мање је могла извући топове. Има стаза, које су толико уске, да ако се са две противне стране сатану два коњаника, није могуће да се мимоиђу. Онда настаје погађање, ко ће да жртвује свога коња и отисне га у провалу Дрима. Ко може ономе другоме да плати, или ко је јачи, спасава свог коња, а онај други коњ гине. Зато они при улазу у кланце пуцају из пушака, дају знак, да један другог причекају. Туда је требала да пролази јадранска железница на Медово (арнаутски Шинђин, иначе Сан Ђовани ди Медуа). Узгред буди речено, Медово је рибарско село од мало кућа, где живе католички Арнаути, имају црквицу, која је посвећена Св. Јовану. Отуда назив „Медовански Св. Јован“. Но пут што сам га мало час описао, води и на Драч.

Одавде, на томе путу долази барјак љумљанских Арнаута. То су чувени разбојници. Кад се спусте према Призрену, у Призрену се захори страховити глас: Иде Љума. И онда уцењују Љумљани Призрен да га попале. Ово је земљиште овде веома згодно за сточарство, али је сточарства све мање, јер што га је више, све га већма пљачкају Арнаути.

Писао сам вам већ, како је поарнаућена Гора. Горани говоре још српски, светкују један дан у години и пале свећу. То су трагови некадањег крсног имена. Та Гора доста страда од Љумљана. Гора се предала без боја, а до сада се предала и Љума. Трећина Арнаута на томе путу, већ је предала пушке. Они изјављују, да Турска није умела да створи реда, они радо признају српског краља, само нека им донесе мир. Овога часа стиже вест, да су Љумљани у Бицу затворили Ису Бољетинца, који их је бунио и предали га српским властима. Ово је јасан знак, да су се муслимански Арнаути искрено предали.

Српска војска са највећим тешкоћама продире по том непроходном путу напред, и сад је питање, шта ће радити Миридити, католички Арнаути. Махмуд Зајим, арнаутски првак, који се предао, рекао је: — Миридите ће радити оно, што им аустријски агенти нареде. Аустријски конзул рекао ми је у говору: Ваши ће сигурно на море. Ако тамо пођете, честитам вам, лепо ћете се провести. А његов драгоман, који ми је јуче предао конзулову карту, рече: — Кроз цео пут до мора, неће имати српска војска никакве препреке. Горе покрива снег, српска војска продире са поуздањем напред. Љумљани и други Арнаути овога краја борили су се на Мердарима, Преполцу, под Приштином, на Качанику и уверили су се, да српска војска нигде не одступа. Да спасу себе, своје куће и мал.

Они ће се сигурно предати, ако то не учине: морају бити прегажени.

Јаша Томић.

Рат на Балкану.

Преговори између Турске и балканских савезница.

Из Софије јављају, да су балканске савезне државе споразумеле се по молби турске владе, да се упусте с Турском у преговоре ради примирја а затим и склапања мира. Преговори ради примирја су већ отпочети и зато је издата заповест бугарској војсци, да обустави борбу код Чаталџе и да остане на положајима, које је до сада заузела. У главном стану бугарске војске налазе се српски и грчки виши официри. Чује се, да савезничка војска можда неће улазити у Цариград, ако Турска пристане на све услове балканских савезница.

Изравнат спо због конзула.

Аустроугарски посланик у Београду, Угрон, тражио је од српске владе разјашњења гледе поступака српских војничких власти према аустроугарским конзулима у освојеним крајевима. Немачки и талијански посланици у Београду такође су тражили разјашњења због поступака према аустроугарском конзулу у Призрену, Прохаски, коме је било поверено, да тамо заступа и немачке и талијанске интересе. Председник српске владе Никола Пашић одговорио им је, да српске војничке власти неће чинити никакве сметње, да аустроугарско министарство спољних послова пошље свога изасланика у Призрен, да извиди ствар конзула Прохаске. — Још у среду је успостављена непосредна веза између аустроугарског министарства спољних послова и конзула Прохаске. А тога дана по подне отпутовао је из Будимпеште један министарски чиновник у Призрен.

победу, ударише Црногорци и сузбише Турке. Султан нареди други јуриш на главну капију, коју су Турци бомбардовањем разорили. Млечићи су се бранили очајно иза једног бедема, а Црногорци су у једној стени, која је била издубљена и топовима снабдевена, дуго осујећивали турски нападај. Напослетку продру Турци и освоје ову стену. Али у том тренутку приспела је помоћ Црногорцима и они и опет потисну Турке. У овом нападају пало је 12 хиљада Турака, а Млечића и Црногорца 400. Општи јуриш покушаше Турци 27. јулија. Трајао је цели дан. Турци се поново попну на зидове — али и опет их стераше. Напослетку јурну кроз главну капију. У томе тренутку наредио је султан, да свих 11 топова опале на главну капију — пред којом су Турци изгинули дакле од турске ватре.

У том јуришу изгубили су Турци 12 хиљада људи али Скадар нису заузели. Тек 1. септембра, кад је сам султан предводио општи јуриш, изгинула је у Дривасту сва посада до последњег момка. Њихове главе беху на бедемима Скадра послагане, али ипак се они у Скадру нису застрашили. Како се султан са својом грдном војском обрукао, поставио је 40.000 да Скадар држе опкољен, а он се вратио. Кад су Турци склопили 26. фебр. 1479. г. мир са Млецима, њима је припао Скадар. У њему су владале Бушатлије као везири и били су полусамостални владари. Но кад је турска клада решила да скрши моћ појединих везира, дошао је Мехмед Рашид паша 1831. године под Скадар, да уништи Бушатлије. Мехмед Рашид паша хтео је да поседне Кастел. На Тепе и Тарабош извукао је батерије, да изврши нападај Пуцао је две пуне недеље, али није много наштодио.

Шеснаестог дана дођоше опкољеном Скадру у помоћ 3000 Малисора. Било је уговорено, да опкољени изиђу из Кастела и са Скадранима ставе Турке између две ватре. Али Малисори остадоше усамљени, јер се Скадрани нису ни макли. После кратког боја морали су се Малисори повући, оставивши 50 мртвих, 150 рањених и 22 заробљеника, којима су још исти дан одсечене главе пред шатором Мехмеда Рашид-паше Турци су међутим непрестано бомбардовали Скадар. Више пута су их сузбили Арбанаси под вођством Пренк-Марка и Леки Зија. То су били Миридити. После четирнедељног отпора удари једна бомба у барутану, баци Кастел у ваздух и сагори га, а Мустафа паша Бушатлија у очајању свом пошље своје поверенике великом везиру Мехмеду Рашид паши, да му се преда

Иако је Мустафа паша Бушатлија био проглашен за бунтовника, није био погубљен, јер се за њега заузела Аустрија. Мустафа Бушатлија отишао је са целом породицом у Стамбул, где је добивао мировину од 100 хиљада пиастера, али њихово је господство у Скадру било уништено. Но и после тога није дуго трајао мир у Скадру. Између турских власти и чланова породица Бушатлија долазило је чешће до судара. Било је и мањих побуна. Бунџије су приморале пашу, да напусти Скадар, а чаршију су затворили. У пушкарању су многи погинули. Калуџи-баша Хамза Ада Казаси опколио је чаршију и подигао барикаде. Скадрани поставише привремену владу на челу са два Бушатлије. Али паша повукао се у Кастел, да се отуда брани. У Кастелу је био опседнут месец дана, али за то време је и чаршија била затворена. Тада је турска влада скинула валију Али пашу. Черкез Хафиз паша, нови валија, дошао је у сукоб са Скадранима, који нису хтели да се одрекну својих повластица, те је 1836. год. довучена војска. Бушатлије побунише муслимане и затворе Хафиз пашу у Кастелу. Бушатлијама су дошли у помоћ и Малисори, а и скадарски Хришћани су им помагали. Хафиз-паша поставио је топове на Тепе и оштанчио се, те поче варош бомбардовати, али његова војска се морала повући пред Малисорима, који су подигли барикаде. Усташи, које је предводио Хамзи ага препловили су Бојану и узели на јуриш турске батерије код Касина. Хафиз паша опкољен са свих страна борио се пуних шест месеци непрестано бомбардујући варош. Половина становништва је тада изгинуло.

Тек када му је у помоћ дошао Махмуд паша са 90.000 војника, поведени су преговори. Черкез Хафиз паша морао се уклонити, а сви су бунтовници помиловани. На место Хафиз паше дошао је Бајрам беј. Од тога доба није било код Скадра већег окршаја — док га ових дана нису опсели Црногорци.

Битка код Битоља.

Председник српске владе добио је прексиноћ од начелника штаба врховне команде, во воде Путника извештај о славној победи српске војске код Битоља. Тај извештај казује: Наше трупе јуначном борбом заузеше Битољ. Огорчену одбразу Турака сломи храброст и јунаштво наших трупа. Турци у дивљем бегству траже спаса. Плена доста. Све појединости нису још познате.

Сутра дан по заузећу Битоља стигао је овај извештај: Све појединости нису још познате, јер се борба водила на линији од 50 километара, те се податци тек прикупљају. Непријатеља је било и овог пута више, него што се испрва јављало. Судећи према званичним подацима о броју рањених, затим одбеглих и заробљених Турака, турских бораца је било 70 до *80 хиљада, са сто топова*. Све позиције турске биле су северозападно од Битоља, природно јаке и вештачки утврђене, већином бландирane. Потискивање Турака било је необично тешко и уз велике жртве. Осим турске војске борила се и сва села на целој огромној убојној линији, која су била добро наоружана. Поједина села чинила су испаде против појединих оделења српске војске Све то није сломило храброст српске војске. Српско топништво је и овог пута оправдало свој глас, оно се и опет одликовало. Сва тежина битке лежала је ипак на пешадији, која је газећи по дубоким баруштинама и изложена најжешћој непријатељској ватри јуришем заузимала утврђене и стрме позиције једну за другом. Најзад је непријатељ, када је учинио и последњи очајни покушај, да се пробије ка Охриду, нагнан у бегство. Прво је једна цела турска дивизија под заштитом ватре са позиција, као и магла која је целу ноћ и дан покривала Пелагонију, успела је умаћи *Лерину* (Флорина). Одмах затим настало је *опће бежање* на све стране. Бежање је било појединачно без обзира на појединце. Свак је тражио у бегству свој спас како је могао.

Српска коњица одмах се надала за непријатељем. Према Лерину пошла је коњичка дивизија, тако да ће турска дивизија, која је умакла, доспети међу две ватре, јер ће наићи на грчку војску, која је ту у близини. Северо-западно према *Ресни* и *Охриду* гони разна турска оделења такођер један пук српске коњице. Остатак Турака умакнуо је у планицу Бабу, али ће се предати. Сама *варош Битољ заузета је јуришем*. У вароши су одмах постављене привремене српске власти. Народ је дочекао Србе са заставама и одушевљено им клицао.

У борбама та четири дана пало је које мртвих које рањених *Турака на 20 хиљада*. Срби су такођер имали много жртава, али ни из далека сразмерно турским губицима. Већ другога дана борбе Срби су отели Турцима једну брдску батерију и четири опсадна топа. Последњег дана битке је сама дринска дивизија запленила 36 пољских топова. Колико су запленила топова и муниције друга српска оделења није још познато, али је плен свакако огроман.

Битољска битка је једна од најтежих и најстраховитијих битака у целом рату балканских савезника. Само одважношћу српских трупа могле се заузети толике ванредне позиције и спречити турска војска, да се пробије кроз српске редове

Српска војска на Адрији.

Јуче смо од свога ратног извештача примили овај брзојав: *Војска потпуковника Булића избила је на Јадранско Море и заузела Синђин и Љеш* Арнаути целим путем сјајно дочекивали војску. Војници газили набујали Дрим, прелазили сметове и непроходне планине без путева.

У другом брзојаву јавља нам наш ратни извештач ово: Приморска војска треће српске армије команданта пуковника *Булића без великог отпора продрла је на море, на Адрију*. Једино при заузимању Љеша било је мањег отпора. Код *Церепа* пуцали су само људи дукађинског хоџе Османа. Рањено је неколико војника. При продирању теренске тешкоће биле су огромне. Дрим и све реке су набујале. Где су порушени мостови војска је газила реке. Сметови, а затим топљење снега учинили су планинске путеве непроходним. Од везир-моста на друму ка мору води само узан стеновит коњски пут. Расклопљене топове носили су коњи. Многи комордијски коњи се скрхали у Дрим и подавили се. Прегажен је кршевит терен 1200 метара висок, покривен дебелим снегом. Хладноћа је била страховита. Ипак је проценат побољевања мали. Снабдевање храном је врло тешко. Предео је неплодан и слабо насељен. По тешкоћама прелаз северо-албанских Алпа раван је прелазу Наполеоновом преко Алпа.

Прваци Миридита изјавили су заповедниму српске војске: Ми, и сиротиња и богаташи, главари и барјактари, пресрећни смо, што смо спасени мрске владе некрста. Богу хвала, крштени нас људи ослободише некрста. Ми жудесмо за слободом и радујемо јој се, ма ко био ослободилац. Српска је војска прва дошла и ослободила нас **Ми смо јој захвални и постајемо верни поданици краљевине Србије. Нећемо другу власт, а ни автономију.**

Заузеће Синђина и Љеша.

Када су Црногорци заузели Синђин, покушали су Турци појачани из Скадра и Љеша да поврате своје изгубљене положаје и синђинску луку. Турци су нападали пушчаном, митраљешком и шрапнелском ватром врло жестоко, али су сузбијени. Тада су и опет хтели да се послуже преваром, употребили су белу заставу. Али су рђаво прошли. Тако рекући покошени су митраљешком и пушчаном паљбом, а остатци им у највећем нереду побегли су преко Дрима према Љешу.

Но тамо су их дочекали одреди српске треће армије генерала Јанковића, а Црногорци су их гонили. Турци су доспели између две ватре. После кратка отпора се предали. Србијска и црногорска војска *заузела је Љеш*. Састанак братских трупа у Љешу био је врло одушевљен и дирљив.

Бугарско-турски рат.

Из Софије јављају, да су све вести из турског извора о тобожњим турским победама на *Чаталџи* неистините и тенденциозне. Услед преговора, који су почели ради закључења примирја, које су Турци тражили, одреди бугарске војске, који оперишу код Чаталџе, добиле су налог да прекину борбу и да се задрже на заузетим положајима.

„Мир“ јавља, да је једно оделење бугарске коњице са 3 батаљона другог позива напало турске трупе, у јачини два батаљона, које су биле на висовима северно од вароши *Фере* на путу за *Дедеагач* После јаке борбе Турци су се разбегли. Оставили су један железнички воз од 14 вагона и једну локомотиву. Вагони су били пуни хране, муниције и коњи. Воз је упућен у Димотику.

Турска посада у *Једренима* покушала је да раскине опсаднички ланац, али је после борбе која је трајала читав дан сузбијена са великим губицима.

Железнички саобраћај између Дедеагача и Димотике поново је успостављен.

Турска зверства.

„Мир“ јавља, како је једно бугарско оделење, наступајући код Ортакеја у правцу Кумулџине, срело 4. о. м. једну турску колону, састављену из редовних трупа и башибозука, код села Демерлера и Тапавкеја Турци су разбијени после борбе од 2 сата. Бугарске трупе продужујући наступање наишле су у једном селу где на земљи лежо две младе обезглављене бугарске девојке са отвореним грудима, а у селу Каратепе више људских лешева грозно унакажених са одсеченим носевима и ушима и извађеним очима.

Арнаутски пустолови на делу.

Из Беча јављају, да је познати арнаутски пустолов Исмајил Кемал, који стоји у служби стране пропаганде отпутовао са 14 другова из Трста за Драч. Нада се, да ће онамо стићи пре српске војске, те ће да прогласи автономију Албаније и тако да стави Европу пред свршен чин. Пре но што је отпутовао снабдео се са прокламацијама о независности Арбаније. Изјавио је, да је задовољан својим бављењем у Бечу и Будимпешти.

Поредак у Скопљу.

У Скопљу је наступео потпун мир, ред и сигурност, а то се види и по пазарима, на које долази свет са села. На пазар, који је сваког уторника, већ пред рат долазило је врло мало света. Првог уторника после заузећа Скопља дошло је на пазар око 200 сељака. другог око 2 хиљаде, а прошлог уторника већ на 6 хиљада.

За рањенике.

Пишу нам из Маринаца: Овдашњи одушевљени Срби — иако малени бројем — са највећом вољом приложили 53 К 30 пот. за српске рањенике, а на заузимање гђе Персиде Мијатовић и Милеве Карагић. Приложише: 4 круне Персида Мијатовић; по 3 круне: Вукашин Ивановић, Стеван Драгишић, Перо Карагић; по 2 круне: Мирко Богосављевић, Лазар Симеоновић, Јово Марић, Јуста Михајловић, Сима Вељин, Хаџи Јаков Вељин, Јован Митровић; по 1 круну: Живко Лазић, Ђоко Карагић, Милан Митровић, Димитрије Ратковић, Ђока Лазић, Теша Ивановић, Крста Гајић, Васа Ковачевић, Софија Радојчић, Никола Ђурђевић, Мара Ивановић, Божо Ратковић, Арсеније Никшић, Милош Драгишић, Миливој Стојшић, Никола Поповић, Коста Исајловић, Милева Карагић, Светозар Поповић, Софија Јекић, Триво Рушнов, Анка Поповић, Исидор Путник; Гајо Путник 80 пот.; Милева Вељин 70 п.; Перо Глишић 60 п.; Љуба Мрђенов, Илија Грубешић, Вајо Карагић 40 пот. Осим тога скупљено је неколико пари кошуља, преко 30 комада пешкира и платна. Све је послано Српском Црвеном Крсту у Београд.

Из *Ердевика* послато је преко наше администрације 274 круне, а приложили су: Александар и Етелка Мариновић 100 круна, Бранко Остојић, 50 круна; по 20 кр. Стеван Цветиновић, Никола Коларовић, Жарко Машић; 15 круна Теодор Шарадовић; по 10 круна Петар Цветиновић, Живан Радак, Душан Берисављевић; по 5 круна Велимир Берисављевић и Глиша Берисављевић; по 2 круне Стеван Зарић, Дренка Зарић, Стева Берисављевић; по 1 круну Никола Деспотовић, Андрија Матковчек и Петар Шевчик. Ови прилози скупљени су на заузимање Бранка Остојића и Стевана Цветиновића.

Српски богослови из Карловаца приложили су 92 круне и 20 потура.

Лазар Врачарић из Јарка приложио је 100 круна. Још су у Јарку приложили: по 5 круна Нића Радосављевић, Мића Којић и К ста Којић; по 4 круне Павле Влајковић, Кузма Петровић, Живан Керечки, Рајко Селемић; по 3 круне Јелена Ловрић, Никола Ковачевић; по 2 круне супруга Павла Влајковића, Драга Петровић, Јован Чукур, Мирко Јакшић; по 1 круну Милован Вулетић, Стеван Миловановић, Сава Домозет Радован Јовановић, Живан Јовановић. Славко Илић, Анка Ковачевић, Јован Селенић, Павле Добрић, Васа Никић, Живана Милић, Славко Домозет, Денча Страјина, Иса Радовић.

Вести из места и са стране.

Читуља.

Из Добрице нам јављају, да је тамо умр'о Тоша Дрндарски у 76. години живота свог. Сахрањен је у понедељак 5. (18.) новембра о. г. уз многобројно учешће грађанства. Покојник је био добар Србин и присталица српске народне радикалне странке, те као таки биран за члана епархијске скупштине и управе вршачке. У своме месту борио се неуморно са интересе Српства, нарочито кад су се Румуни оцепили. Његову смрт оплакују жена му Катица, синови Коста, Васа, Миша и Самоило, кћери Даница и Милева, зет Драгомир Гађански, снаје Катица, Софија и Корнелија и седморо унучади. Лака му зила земља и вјечнаја памјат!

Муслиманске демонстрације у Сарајеву.

Сарајевска „Српска Ријеч“ јавља, да су сарајевски муслимани, које су предводили муслимански франковци, приредили пред станом ђенерала Поћ река демонстрације против балканских држава. То је био одговор на демонстрације српске и хрватске омладине у корист балканских држава За приређивање ове демонстрације стигла је дозвола из Беча. Муслимански демонстранти викали су: Доле Срби! Доле Србија и Црна Гора! Живила Турска! Живио Фрањо Јосиф! Живио аустријски санџак! Доле краљ Петар! Певали су пак аустријску химну-царевку.

Самоубијство Зденка Чаврака.

Из Загреба јављају, да се тамо 5. (18.) новембра о. г. убио Зденка Чаврак, владин перовођа, а син бившег подбана Левина Чаврака. Веле, да је

био душевно растројен. Оженио се тек пре 17 месеци ћерком Адолфа Мошинског. Пре самоубијства посетио је своје родитеље, али они нису приметили на њему да је узрујан. У Загребу се говори, да његово самоубиство има везе са проневерама у друштвима „Јадран“ и „Балкан“. Кад је Томашић и Чаврак тражио од тих друштава, да положе кауцију, онда је Зденко Чаврак посетио њихове управитеље, после чега се од њих није тражила кауција, него су продужила да варају свет. Зденко Чаврак био је због тога суспендован а и истражни судија га је више пута преслушао. Тако се износи ствар у „Пешти Хирлапу“ и посредно оптужује Левин Чаврак.

Настрадао један новинарски извештач.

Као што је познато, против два члана српског пресбироа, који су били у главном стану цензори, поведен је дисциплинарни поступак због разних злоупотреба. Услед тих злоупотреба настрадао је и ратни известилац талијанског листа „Месаџера“. Цензори су наиме свако писмо, пре но што је отправљено, отварали и читали и то тако вешто, да се не може лако опазити да је писмо отварано. Известилац „Месаџера“ једног дана напише два писма, једно својој жени, а једно својој „пријатељици“. Цензори у Врањи отворе оба писма, а затим их опет вешто стрпају у куверте, али случајно писма — промену. Сиромах новинар после неколико дана добије два горопадна брзојава. Један брзојав му је послала његова лепша половина назвала га хуљом и прети му, да ће покренути бракоразводну парницу. Други брзојав био је од „пријатељице“, која је добила писмо намењено новинаревој жени, те се досетила јаду, да је писмо намењено њој доспело у руке женине. Пријатељичин брзојав је гласио: „Најобичнији је нитковлук једну женску тако лакомислено одати“. Тако је сиромах новинар у један мах двоструко настрадао, а све због цензора. Ратни извештач „Месаџеров“ је, разуме се, међу онима, који траже, да се цензори казне најстрожије.

Забава у Старом Бечеју.

Српска занатлијска певачка дружина у Старом Бечеју приређује у недељу 11. (24.) новембра о. г. у гостионици код Ловачког Рога забаву с игранком. Први део програма састоји се из шест тачака. Други део: игранка.

Време.

По извештају будимпештанске метеоролошке станице очекује се благо време, местимице киша.

Брзојави „Застави“.

Стигли 22. новембра.

РАТ НА БАЛКАНУ.

Цариград. У среду је обустављена борба на Чаталџи и отпочели су преговори ради примирја. У име Турака преговара главни заповедник турској војсци Назим паша, бивши шеф генералштаба Изед паша, државни саветник Шабан беј и турски посланик у Берлину Низами паша. Овде је много запажено, што је бугарска влада у своме одговору, у коме је именовала своје опуномоћенике ради преговора, саопћила, да ће исти преговарати ради примирја и ради коначног мира.

Марсељ. Бивши младотурски министри Џавид беј и Хаки беј стигли су амо и изјављују, да су послати у Париз у важној мисији, али су без сумње побегли, да их не ухапсе.

Петроград. Војно министарство издало је заповест, да ће строго казнити па и отпустити из војске оне официре, који у грађанству шире лажне гласове о припремама за рат и мобилизацију.

Београд. Одлука српске владе, да страним конзулима у освојеним крајевима поново даде слободу кретања, обухвата све одредбе међународног права, рачунајући ту и брзојавни и поштански саобраћај, али укида капитулације у освојеним крајевима.

Турска наставља рат.

Цариград. Турска влада одбила предлог балканских удружених држава ради склапања примирја, јер су захтевале, да се Турска одрече свих земаља у Европи изузев Цариград. Према томе **рат се наставља.**

Свечан улазак престолонаследникова у Битољ.

Скопље. Престолонаследник Александар управљао је бојевима код Битоља као и код Куманова излажући се опасностима а тиме утицао на дух војске. Ономад је ушао у Битољ величанствено дочекан. Звона су звонила, а престолонаследник и војска обасипани цвећем уз узвике: Живео краљ Петар! Живео престолонаследник! Живела српска војска.

Повратак краља Петра

Београд. Краљ Петар враћа се у Београд у недељу или најдаље у понедељак.

Поздрави савезних краљева.

Београд. (Од нашег извештача). Из поузданог извора сазнајем, да су јуче изјутра, на дан Светог Архистратига Михаила, четири савезна балканска краља изменьала телеграфске поздраве, после чега се и ствар Србије гледе пристаништа на Јадранском Мору поставила још на чвршћи ослонац.

Краљев повратак у Беч.

Будимпешта. Данас после подне враћа се краљ одавде у Беч, куда ће стићи у 6 часова у вече. Немачки посланик Чирски вратио се још јуче после подне у Беч.

Из делегација.

Будимпешта. Пољаци и хришћанске социјалисте у аустријској делегацији изјавили, да ће одобрити за војску све потребе, да би могла да брани аустроугарске легитимне интересе на Балкану. У угарској делегацији Хелтаји тражио, да се журно граде ратне лађе. Лучић у име команданта морнарице тражио, да се повећа прорачун обзиром на бурна времена и потребу, да имамо јаку флоту у близини своје границе и у правцу према Јегејском Мору. Хегедиш напада тријализам као опасност за монархију. Нападаји аустријских делегата против Угарске шкоде угледу целе монархије.

Тисина аудијенција код краља.

Будимпешта. (Телефонски извештај). Потврђује се вест, да је краљ једном делегату рекао, да се чуди, што опозиција у оваким тешким приликама, као што су садашње, не учествује у саборском саветовању. С тим се доводи у везу и Тисина аудијенција код краља. Мисли се, да ће сабор под заштитом полиције одобрити прорачун, да би се осигурало све, што треба војсци, па онда ћа отпочети преговори за измирење. Нарочито се журе мунгови, да изгласају неке ванредне захтеве домобранског министра. Опозициони кругови одговарају, да је опозиција силом избачена из сабора, о чему свакако краљ мора знати. Пошто спољна политика захтева, да се опозиција одобровољи, стога јој се стављају у изглед неки уступци, да не би сметал бечким пустоловинама.

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Трговина.

Нови Сад, 6. новембра 1912. године.

Пшеница прве каквоће 22 К — п. до — К — п
Пшеница нова 21 К — п. до — К — и.
Пшеница средња 20 К — п. до — К — п.
Пшеница лакша — К — п. до — К — п.
Наполица нова — К — п. до — К — п.
Јечам стари 16 К — п. до — К — п.
Зоб нова 17 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 20 К — п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов 10 К — п. до — К —
Маст 188 К — п. до К — п.
Сланина 180 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 180 К — п. до — К — п.
Све од сто кила.
Свињи угојени тешки 124 до — п.
Свињи средњи . . 120 до — п.

Старији и млађи помоћници помодно мануфактурне и памука струке,
који сем српског језика, говоре
- - - немачки и мађарски - - -
биће акцептирани одмах.
Понуде са референцијама као и са захтевом плате (поред слободног - - стана) нека упуте на фирму - -
1864 1-3 Max Rosenberg - Šid.

КУЋА у СЕНТОМАШУ на врло добром месту, у којој је била 40 година мануфактурна радња,
продаје се из слободне руке.
Упитати код власника 1858 1-3
Милоша Продановића *Бач Фелдварац.*

ДВА ОБЕРМИЛЕРА ТРЕБА,
који су способни и самостално у већем месту млиновима управљали које тера једну сирово уље Roho ohl Motor, а другу сауг-гас (Saug-Gas). Плата је споредна ствар, јер се рефлектира само на способне и добре снаге. Места су стална. Обратити се на администрацију „Заставе“.
1863 1—3

За моју шпецерајску, мешовиту и памука трговину потребујем два добра млађа помоћника и једног шегрта.
Ступити могу одма или по споразуму. Вични немачком и мађар. говору имају првенство.
1862 1 3 НИЛОЛА ПАНИЋ *у Вуковару.*

НОВО ИЗДАЊЕ ОПШТИНСКОГ ЗАКОНА ЗА УГАРСКУ
Изашла је из штампе нова књига:
УГАРСКИ ОПШТИНСКИ ЗАКОН
XXII. законски чланак од 1886. са важнијим другим законима, наредбама и одлукама.
ЦЕНА 3 КРУНЕ
ко пошаље у напред К 3·10 добива књигу бадава поштарину.
За живот грађана је од највеће важности општинска самоуправа. Да би се грађани могли њоме користити, потребно је, да знају своја права и дужности, али и да познају дужности и права општинских органа. Због тога треба сваки грађанин да проучи општински закон, који се налази у овој књизи протумачен начелним одлукама и министарским наредбама. Књига се може добити само код издавача 1472 9 20

МИЛАНА ИВКОВИЋА
књижара у НОВОМ САДУ

1153 10—10

Meinl-Gyula
увоз каве
Нова филијала
у Новом Саду
Кошут Лајошева ул. бр. 35.
1696 4—15

Електрична штатпарија дра Св. Милетића у Новом Саду.